Шабат кюн, 24 октябрь, 2015 жыл • №203 (19874)

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ БАШЧЫСЫ ЮРИЙ КОКОВ БЛА ТЮЗЮНЛЕЙ ЭФИР

30 ОКТЯБРЬДЕ 18.10 САГЪАТДА «РОССИЯ-1» (КБР) КАНАЛДА

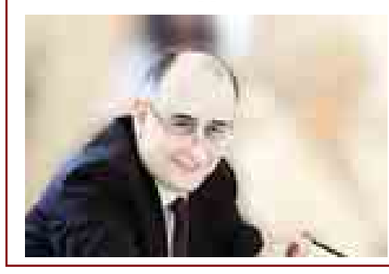

Соруланы бла видеогъа алыннган тилеклени бла тарыгъыуланы бу электрон адресге жиберирге боллукъду: **press-glava@kbr.ru**.
Сорлукълары болгъанланы бу телефон номерлеге сёлешир онглары да барды: **8(8662) 40-76-19, 8(8662) 40-43-07**.

Кенгеш

Юрий КОКОВ:

Тарихлени санап турмай, шарт амалланы кёргюзтюрге керекди

Тюнене КъМР-ни Башчысы Юрий Коков социальный сфераны бла экономиканы айнытыуда белгиленнген кёрюмдюлени толтуруу эм РФ-ни Президентини бир-бир Указларын жашауда бардырыу жаны бла Советни кезиулю жыйылыуун бардыргъанды. Анда саулукъ сакълау эмда адамланы жашау болумларын игилендириу жаны бла вопрослагъа къаралгъанды.

Юрий Александрович, кенгешни ача, къыралны башчысыны май указларын тамамлау власть органланы артыкъда магъаналы борчлары болгъанын чертгенди. Биринчиден а, РФ-ни Президентини 598 Указыны 2 кесегини «б», «г» пунктлары къалай толтурулгъанларына къаралгъанды. Аны юсюнден саулукъ сакълау министрни орунбасары **Аслан Кауфов** доклад этгенди. Указда саусузланы льготалы дарманла бла жалчытыуну юсюнден барады сёз.

Докладчы келтирген шартлагъа кёре, льготалары болгъанла юч къауумгъа юлешинедиле: федерал, регион тизмеледе тургъанла эмда дарманланы ара системадан алгъанла. Биринчи эки къауумда эсепде 13,1 минг эмда 17,3 мингден аслам адам турадыла. Дарманланы ара системадан алгъанла уа 688-диле, анга къыйын саусузла да киредиле.

Быйыл льготалы дарманланы сатып алыугъа федерал арадан 229 миллион сом берилгенди. Республикалы бюджетден а бу жумушлагъа 174 миллион бёлюнгенди, ол а былтырдан 34 миллионнга асламды. «Алай бла быйыл саусузланы бир-бир къауумларын хакъсыз дарманла бла жалчытыугъа 403 миллион сом къоратылгъанды. Къошакъ халда уа республикагъа 89 миллион сом трансферт бёлюнгенди», - дегенди.

Болсада дарманла бла жалчытыу бюгюнлюкде медицинаны къоранчлы эмда дефицитли бёлюмю болгъанлай къалгъанды. Докладчыны айтханына кёре, быйыл федерал тизмеде тургъанланы излемлерин тапдырыугъа 355 миллион сом керек эди, алай ахчаны 45,5 проценти берилгенди. Регион льготниклеге уа, ол санда аз тюбеген, багъыу артыкъда багъалы болгъан ауруулагъа, 919 миллион сом керек эди. «Министерство къоранчланы азайтырча, казна ахчаны аялу хайырланырча мадарла этеди. Ол мурат бла дарманланы сатып алыуну ара системасы къуралгъанды», - дегенди эмда август айда «Аптека склад» ишлеп башлагъанын билдиргенди.

Указда медицина учреждениялада кадрла дефицитни кетериую юсюнден буйрукъла да бардыла. Аслан Кауфов айтханыча, специалистлени билимлерин ёсдюрюу, жангы кадрланы окъутуу жаны бла мадарланы хайырындан халны тапландырыргъа онг чыкъгъанды. Бюгюнлюкде уа учреждениялада 468 специалист жетишмейди. «2012 жылда уа кадрла дефицит 700 адамдан да аслам эди», - деп чертгенди.

Республикада уа педиатрла, терапевтле, анестезиолог-реаниматологла, психиатрла жетмейдиле. Болумну игилендирир ючюн а специалистлени целевой халда окъутуу бардырылады. Бийик билим берген учреждениялада республикагъа берилген квоталаны саны ёсгенлей барады: 2013 жылда республика жаланда бешеуленни окъутхан эсе, былтыр студентлени саны 17-ге, быйыл а 19-гъа жетгенди.

«Земский доктор» программа да болумну игилендирирге себеплик этеди. 2012-2014 жыллада шахардан элге кёчюп, анда ишлеп башлагъан 223 жаш специалистге кёллендириу ахча берилгенди. Бу жумушлагъа республикалы бюджетден 57,2 миллиондан аслам къоратылгъанды.

Ызы бла РФ-ни Президентини 600 номерли указыны 2 кесегини «а», «б», «в», «г», «е» пунктлары къалай толтурулгъанлары сюзюлгенди. Алада уа кёп сабийли юйюрлеге хакъсыз жер юлюшле бериую, ипотека кредитлени айнытыуну, эконом классы мекямланы ишлетиую, адамланы жашаргъа къоркъуулу юйледен кёчюрюую юслеринден барады сёз.

Буйрукъла къалай толтурулгъанларыны юсюнден Правительствону Председателини биринчи орунбасары **Муаед Дадов** доклад этгенди. Аны айтханына кёре, Правительство РФ-ни Къурулуш министерствосу эмда Ипотека кредитле жаны бла агентство бла келишимни къабыл кёргенди. Анга тийишлиликде, «Россейли юйюрге – жашау журт» деген программаны чеклеринде, 2017 жылда 1 июльгъа дери 55,7 минг квадрат метр учуз жашау журт ишлетиргге белгиленеди. Келишимге кёре, республикада тийишли праволу актла къабыл этилгендиле, эконом класслы юйлени сатып алыргъа эркинликлери болгъанланы тизмелерин къурау жаны бла жорукъла жарашдырылгъандыла. «Бюгюнлюкде бу жумушлагъа Нальчикде Шогенов атлы орамда эки жер бёлюнгенди. Аны проект-смета документлери быйыл 20 декабрьге дери жарашдырыллыкъдыла, къурулуш а келир жыл январьда башланырыкъды. Ал тергеулеге кёре, мекямны бир квадрат метрини багъасы 30 минг сомдан кёп боллукъ тюйюлдю», - дегенди докладчы.

Юч эмда андан да кёп сабийлери болгъан юйюрлени жашау болумларын игилендириу жаны бла программа уа чырмаула бла бардырылады. Республикада аллай юйюрлени саны 17,6 мингден асламды. Аладан кеслерине юйле ишлетирге сюйгенлерини юсюнден 5,5 минги билдиргенди. «Быйыл жер-жерли власть органла 603 жер бёлюрге белгилегендиле, алай жаланда 49 берилгенди», - дегенди Муаед Алиевич.

Муниципалитетледе ток ызлагъа къошулгъан - 257, суу тартылгъан – 63, асфальт жол салыннган 226 жер юлюш барды. Федерал излемлеге кёре уа юйюрлеге берилген жерлени битеу коммуникациялары болургъа керекди. Алай республикада уа аллай юлюшле жокъдула.

Ахыры 2-чи бетдеди.

«Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиуле кийириу бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларына тюзетиуле кийириуню юсюнден»
Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.«Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиуле кийириу бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларына тюзетиуле кийириуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законун къабыл кёрюрге.

2.Бу Законну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына къол салдырыр эмда халкъгъа туура этер ючюн жиберирге.

3.Бу Бегим къабыл кёрюлген кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели **Т. ЕГОРОВА**

Нальчик шахар, 2015 жыл 30 сентябрь, №311-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиуле кийириу бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларына тюзетиуле кийириуню юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы

ЗАКОНУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти 2015 жылда 30 сентябрьде къабыл кёргенди

1-чи статья

«Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 1997 жылда 12 декабрьде чыгъарылгъан 38-РЗ номерли Законуна (Право информацияны официальный интернет-порталы **(www.pravo.gov.ru)** быллай тюзетиуле кийирирге:

1. 4-чю статьяда:

1) Биринчи кесегин жангыдан былай жазаргъа:

«з)Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдю тёрт судьядан къуралады, ол санда Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню Председателинден, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню Председателини орунбасарындан, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню секретарь судьясындан эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню судьясындан. Аланы къуллукъларына Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны кёргюзтюую бла салады.

2)экинчи кесегинде «тёртеуленден» деген сёзню «ючеуленден» деген сёзге алышындырыргъа.

2. 8-чи статьяда:

1) «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» эмда «судьяларын» дегенни орунуна «судьясын» деп жазаргъа.

2) атында «орунбасарлары» дегенни орунуна «орунбасары» эмда «судьялары» дегенни орунуна «судья» деп жазаргъа.

3) биринчи кесегинде «орунбасарлары» дегенни орунуна «орунбасары» деп жазаргъа.

4) ючюнчю кесегинде экинчи айтымны кетерирге.

3. 9-чу статьяны биринчи кесегини «г» пунктунда «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» деп жазаргъа.

4. 10-чу статьяда:

1) биринчи кесегинде «орунбасарларындан бири» дегенни орунуна «орунбасары» деп жазаргъа;

2) экинчи кесегинде «орунбасарларындан бири бла да угъай» дегенни орунуна «орунбасары бла» деп жазаргъа.

5. 56-чы статьяны бешинчи кесегинде «тёртеуленден» деген сёзню «ючеуленден» деген сёзге алышындырыргъа.

6. 73-чю статьяны «а» пунктунда «ратификациялау» дегенни орунуна «къабыл кёрюу» деп жазаргъа.

7. 75-чи статьяны экинчи кесегинде «ратификация этилгендиле,» деген сёзлени кетерирге.

8.106-чы статьяны атында эмда биринчи эмда экинчи кесеклеринде «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» эмда «судьяларын» дегенни орунуна «судьяны» деп жазаргъа.

9. 109-чу статьяда «орунбасарлары» дегенни орунуна «орунбасары» эмда «судьяла» дегенни орунуна «судья» деп жазаргъа.

10. 110-чу статьяны ючюнчю кесегинде «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» эмда «судьяларын» дегенни орунуна «судьясын» деп жазаргъа.

11. 110-2-чи статьяны ючюнчю кесегини биринчи абзацында «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» эмда «башха судьяларын» дегенни орунуна «судьяны» деп жазаргъа.

12. 114-чю статьяны ючюнчю кесегинде «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» деп жазаргъа.

13.116-чы статьяны бешинчи кесегинде «тёртеулен» дегенни орунуна «ючеулен» деп жазаргъа.

2-чи статья

«Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2003 жылда 10 декабрьде чыгъарылгъан 110-РЗ номерли Законуну (Право информацияны официальный интернет-порталы (www.pravo.gov.ru) 8-чи статьясыны 6-чы пунктуна быллай тюзетиуле кийирирге: «орунбасарларын» дегенни орунуна «орунбасарын» эмда « башха судьяланы» дегенни орунуна «судьяны» деп жазаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю. КОКОВ**

Нальчик шахар,2015 жыл 19 октябрь, №41-РЗ

КЪУЛЛУКЪГЪА САЛЫУ

Игорь Ячный - Прохладна районну администрациясыны башчысы

Тюнене КъМР-ни Прохладна муниципал районуну жер-жерли самоуправление Советини 55-чи сессиясында конкурсну эсеплерине кёре жер-жерли администрацияны башчысына Игорь Ячный айырылгъанды.

Комиссия ол къуллукъгъа кёргюзтюлгенлени барысыны да профессионал ышанларына, башха хунерликлерине да къарагъанды, хар кандидатны районну социальный эмда экономика айныуну баш жолларыны юсюнден билдириулерине тынгылагъанды. Ачыкъ къол кётюрюу бла Прохладна муниципал районну жер-жерли самоуправление Советини депутатлары Игорь Ячныйни кандидатурасын бирча ыразылыкъда сайлагъандыла.

Игорь Владимирович Ячный 1965 жылда Нальчик шахарда туугъанды. Майкопда автотранспорт техникумну бла Къабарты-Малкъар агромелиоратив институтну бошагъанды эмда инженер-техник усталыкъны алгъанды. 1993 жылда «Степной» къумалы завод» ОАО-ну баш инженерине, артда генеральный директоруна салынады.

КъМР-ни эл мюлкюню сыйлы къуллукъчусуду. КъМР-ни Парламентини ючюнчю чакъырылыууну депутатыды. 2015 жылны июль айындан башлап КъМР-ни Прохладна муниципал районуну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъанды.

Прохладна районну администрациясыны пресс-службасы.

Сход

Элни жумушларын бирлешип тамамларгъа келишгендиле

Алгъаракъда Тёбен Чегемни Маданият юйюнде жыйылыу болгъанды. Анда элде болгъан кемчиликлени, болжалгъа салынмай тамамланыргъа керекли жумушланы юслеринден сёлешиннгенди, адамланы оюмлары да сюзюлгендиле. Элни администрациясыны башчысы Къонакъланы Илияс биринчиден чаллыкъ жерлени юсюнден айтханды. Аланы энчи иеликге берирге керекди, башхача айтханда, приватизация этерге деген оюмгъа ол мында аллай амал болмагъанын белгилегенди эмда аны бла байламлы жорукъла бла шагъырейлендиргенди. Ишни не халда къураргъа болуруну юсюнден Къумукъланы Бузжигит бла Беппайланы Альберт да оюмларын туура этгендиле.

Элни тийресинде экология хал жарсылу болгъанына, мында да мадар этерге кереклисине да эс бурулгъанды жыйылыуда. «Жашагъан жерибизни таза халда тутаргъа керекбиз, кир-кипчикни къайда болса тёгюп кетерге жарамайды», - дегенди Илияс.

Закон бла эркинлик берилмеген жерледе малланы кечиндирирге, къурулуш бардырыргъа жарамагъанына, «Нальчик» телеканалны элде къараргъа онг болмагъанына эмда бу жаны бла мадар этерге кереклисине да кёпле эс бургъандыла.

БАЙТУУГЪАНЛАНЫ Исмайыл.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Кардиологла бла терапевтле оноулашырыкъдыла

Нальчикде 27-28 октябрьде Кавказны кардиологларыны бла терапевтлерини илму-практика конференциялары боллукъду. Анга Шимал-Кавказ эмда Юг федерал округладан, сора Москвадан да белгили специалистле келликдиле.

Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары - саулукъ сакълау министр Ирма Шетова былай айтады: «Бу медицина форум къуралгъанлы быйыл беш жыл боллукъду. Къабарты-Малкъарда уа ол экинчи кере бардырыллыкъды. Сёз ючюн, биринчи конференция да бизде ётген эди. Эндиги форум Россейни Президенти В. В. Путин белгилеген Жюрек-тамыр ауруулагъа къажау жылгъа жораланады. Жыйылыуда аны ал эсеплери чыгъарыллыкъдыла, ачыкъланнган кемчиликле сюзюллюкдюле эмда болумну игилендириу амалла белгиленирикдиле».

Конференция РФ-ни Саулукъ сакълау министерствосуну, Россейни Президентини СКФО-да Представительствосуну, КъМР-ни Правительствосуну, республиканы Саулукъ сакълау министерствосуну, КъМКъУ-ну эмда бир ненча илму-излем араланы, жамауат организацияланы, медицина фондланы башламчылыгъы бла бардырыллыкъды. Тюбешиуде докладла, симпозиумла, лекцияла, «тёгерек столла» да боллукъдула. Конференция эки кюнню ичинде Нальчикде Къырал концерт залда ётерикди.

Жыйылыу

Экологиягъа аслам эс

Чегем районну администрациясыны башчысыны болушлукъчусу Исуф Фиров таматалыкъ этип, муниципалитетде санитар болум бла байламлы комиссияны жыйылыуу болгъанды. Анга администрацияны табийгъат эм экология сакълау жаны бла бёлюмюню таматасы Алим Дударов, жер-жерли советни председатели Руслан Хагажеев, районда Роспотребнадзорну бёлюмюню таматасы Алоева Залина, ОМВД-ны начальниги Ахмед Березгов, эл администрацияланы башчылары эм башхала къатышхандыла.

Жыйылыуну ача, Алим Дударов быйыл Чегем районда беш уллу субботник бардырылгъанын билдиргенди. Алагъа саулай да юч мингден артыкъ адам бла 28 энчи техника къатышханды.

«Бу ишлени чеклеринде 390 гектар жер бла 76 километр жол жанлары кир-кипчикден тазаланнгандыла, 1120 терекчик да орнатылгъанды. Эллени администрацияларыны къарыуу бла эркинликсиз багуш тёгюлген 90 артыкъ жер да тап халгъа келтирилгенди. Жетмиш гектарда уа амброзия эмда башха заранлы хансла къурутулгъандыла. Муниципалитетни алты элинде экологияны юсюнден билдирген баннерле салыннгандыла. Библиотекалагъа да бу тема бла байламлы эки жюз китап юлешиннгенди,- дегенди Дударов.

Роспотребнадзорну бёлюмюню башчысы Залина Алоева тинтиу-контроль ишле бардырылгъанларында Хушто- Сырт, Лячинкъая эм Шалушка элледе суу бла жалчытыу системала осал халда болгъанларын эмда талай бузукълукъла этилгенлерин билдиргенди. Тюбешиуде сагъынылгъан эллени администрацияларыны башчыларына жууукъ заманда таза суу сакъланнган жерлени тийишли халгъа келтирирге буйрукъ болгъанды.

Тюбешиуде элледе, озгъан заманладача, дружинала къураргъа, черек жагъаланы таза халда тутарча субботниклени да терк-терк бардырыргъа кереклисини юсюнден да айтылгъанды.

Чегем муниципал районну администрациясыны пресс- службасы.

БИЛДИРИУ

Жазылыучуну онкюнлюгю

Хурметли окъуучула!

2016 жылны биринчи жарымына газетлеге бла журналлагъа жазылыу башланнганы бла байламлы

быйыл 15 октябрьден башлап 25 октябрьге дери

Федерал почта связьны КъМР-де управлениясы жазылыучуну онкюнлюгюн бардырады.

Ол кезиуде 2016 жылны биринчи жарымына «Заман» газетге, ара эмда жер-жерли изданияланы бир къауумуна да учуз багъала бла жазылыргъа онгуъуз боллукъду.

Алайды да, бу ахшы амалны ычхындырмай, сюйген газетлеригизге бла журналларыгъызгъа жаздырыгъыз. Сизни связьны битеу почта бёлюмлеринде сакълайбыз.

Федерал почта связьны КъМР-де управлениясы

Халкъ жырчыгъа - мермер къанга 2 бет

Илхам, ырахатлыкъ да табама 3 бет

Ташлада суратла 4 бет

Юрий КОКОВ:

Тарихлени санап турмай, шарт амалланы кёргюзтюрге керекди

Ахыры.Аллы 1-чи бетдеди.

Ипотека кредитлени айнытыу жаны бла мадарла этиледиле. Былтырдан башлап, жашау болумларын игилендирир ючюн кредитле алгъанлагъа процентлерини бир кесеги артха къайтарылады. Быллай болушлукъ аналыкъ капиталны сертификаты бла хайырланнганлагъа этиледи. «Субсидияла он жылны ичинде бериледиле. Алай кредитни багъасы 1,5 миллиондан кёп болмазгъа керекди. Бу жумушлагъа казнада 8 миллион сом белгиленнгенди. Бюгюнлюкде бу амалланы 170 адам хайырланнганды», - деп, ол жылны аллындан бери бу жумушлагъа 4,9 миллион сом къоратылгъанын чертгенди.

Дадов келтирген шартлагъа кёре, былтыр адамланы жашаргъа къоркъуулу юйледен кёчюрюу программа 118 процентге толтурулгъанды. Быйыл а 717 адамны кёчюрюрге керекди. «Оюла тургъан юйледен кёчюрюу жаны бла программаны ючюнчю кесегин бардырыргъа 157 миллион сом бёлюуню юсюнден заявка этилгенди. ЖКХ-да реформаланы тамамлау жаны бла фонд аны къабыл кёргенди, бюгюнлюкде уа 47 миллион сом берилгенди», - дегенди.

Докладлагъа тынгылагъандан сора, Юрий Коков жыйылыуну къуралгъанына, сёлешгенле келтирген шартлагъа ыразы болмагъанын айтханды. Сёз ючюн, кёп сабийли юйюрлеге 603 жер юлюш берирге белгиленнгенин эсгертип, андан жаланда 49 бёлюннгени ахырда жарамазлыкъ иш болгъанын чертгенди. Андан сора да, оюла тургъан юйледен ненча адам кёчюрюлгени, льготалы дарманла бла жалчытыу не халда болгъаны да ангылашынырча айтылмагъанын белгилегенди.

Жерлени хакъсыз бёлюу жаны бла программа уа муниципалитетле бла кёп кере сюзюлгенин айтханды республиканы Башчысы. «Алай шёндю уа жаланда 49 жер юлешиннгени белгили болгъанды. Сиз бу шартланы къалай эсе да уялгъанча, къоркъгъанча этип, терк окъуна окъуп къойгъансыз. Алай программа толтурулмагъаны ючюн ким жууаплыды, халны игилендирир ючюн не этерге керекди, аны нек айтмайсыз?», - деп ачыуланнганды.

Юрий Александрович борчларын тийишлисича толтурмагъанланы атларын ачыкълап, аланы хар бирине да энчи оноула этилирге кереклисин айтханды. «Правительство нек тынгылап турады? Ишлеялмагъан къуллугъундан эркин этилирге тийишлиди. Жыйылып, хапар айтып тургъанны къояргъа керекди», - дегенди ол.

Коков муниципалитетлени башчыларын «курорт жашауларын» къояргъа чакъыргъанды. Дагъыда быллай жыйылыулада тарихлени санап турмай, шарт амалланы кёргюзтюрге кереклисин белгилегенди. «Ишлерге сюймеген, борчларын билмеген чиновниклеге уа тийишли оноула этилликдиле», - деп, ол жууаплы къуллукъчула бла энтта бир кере тюбеширигин, ала бла къаты сёлеширигин билдиргенди: «Мени мындан ары быллай жыйылыулагъа чакъырмагъыз, сёлешип туруу манга керекмейди».

Республиканы Башчысы жыйылгъанлагъа ишлерине жууаплы кёзден къараргъа, болумну тапландырыу жаны бла предложенияла хазырларгъа чакъыргъанды.

Сёзюню ахырында Юрий Александрович битеу къуллукъчула да адамланы приёмгъа алыргъа борчлу болгъанларын эсгертгенди. «Манга ол неда бу министрге тюшалмайбыз, неда адамланы жарсыуларына сууукъ кёзден къарагъансыз деген тарыгъыула келмесинле. Власть къыйын болумгъа тюшгенлеге болушургъа борчлуду», - дегенди ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Хурметлеу

Халкъ жырчыгъа - мермер къанга

Тюнене Нальчикде Ленин атлы проспектде 25-чи номерли юйде Россей Федерацияны эм Къабарты-Малкъарны сыйлы артисти, КъМАССР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу, КъМР-ни халкъ артисти, Адыгеяны искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу, Мухадин Кандур атлы халкъла аралы саугъаны лауреаты Зарамук Кардангушевге мермер къанга салыннганды.

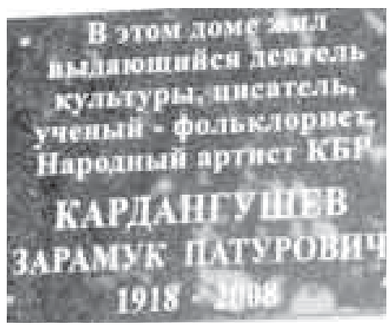

Закий жырчыны эсгерирге КъМР-ни Правительствосуну, Жамауат палатасыны членлери, Культура министерствону, Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны, Театрда ишлегенлени, Композиторланы, Жазыучуланы бла Журналистлени союзларыны, жамауат организацияланы келечилери, жуукъулары, танышлары, биргесине ишлегенле да келгендиле. Алайда Зарамук Кардангушевни жырлагъаны да эшитилгенди.

Адыг фольклорну жыйышдырыуну башламчысы кесини «Къаншобий бла Гуашагаг» деген биринчи драмасын ГИТИС-де окъугъан заманында жазгъан эди. Ол а, аны диплом иши болуу бла чекленип къалмай, къабарты драма театр кесини биринчи сезонун башлагъан пьеса да болгъанды. Автор гонорарын а танк колонна ишлетирге ётдюрген эди.

Ол фронтха кетип, душман бла жигитча сермеше, Ата журт урушну 1-чи даражалы орденине, кёп майдаллагъа да тийишли болгъанды. Урушдан сора уа къабарты театрда, илму-излем институтда фольлор эм литература бёлюмде илму къуллукъчу болуп ишлегенди. Жашауун толусунлай фольклорну жыйышдырыугъа бергенди. Аны ючюн Зарамук Патуровичге «КъМАССР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу» деген ат берилген эди.

Акъсакъалны юсюнден айта, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Владимир Битоков, Зарамук Кардангушев керти да сейирлик къадарлы адам болгъанын чертип, аны алим нёгерлери ол этген магъаналы ишлеге тийишлисича багъа берликлерине, сохталары аны ишин андан ары бардырылыкъларына ийнаннганын билдиргенди. «Аны атын халкъ унутмаз, бу мермер къаннга уа ол этген огъурлу эмда керекли ишге берилген уллу сыйны бир кесегиди»,-дегенди ол.

Андан сора жыйылгъанланы алларында Гуманитар тинтиулени институтуну директоруну къуллугъун толтургъан Касболат Дзамихов, РФ-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны башчысы Руслан Фиров, КъМР-ни илмуларыны сыйлы къуллукъчусу, КъМКъУ-ну профессору, жазыучу, литература критик Адам Гутов, СКГИИ-ни кафедрасыны таматасы, доцент Людмила Шауцукова, КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну председатели Беппайланы Муталип, Композиторланы союзуну председатели Борис Темирканов, республикада Культура фондну таматасы Владимир Вороков, дагъыда башхала сёлешгендиле, Зарамук Кардангушевни адамлыкъ шартларыны, фахмулулугъуну юслеринден айтхандыла, къабарты фольклорну жыйышдырыуда аны къыйыны бек уллу болгъанын чертгендиле.

Урван районну жер-жерли самоуправление Советини председатели Валерий Куршев а жерлешлерини атын Нарткъалада 5-чи номерли орта школгъа атаргъа келишгенлерин билдиргенди. Тукъумну атындан Борис Кардангушев сёлешгенди эмда республиканы оноучуларына, Культура министерствода, шахар администрацияда ишлегенлеге, ол кюн алайгъа келген жамауатха да жюрек ырызылыгъын билдиргенди, аланы къарындашларыны намысын алай бийикге кётюргенлери ючюн ыспас этгенди.

Къабыргъада мермер къанганы Владимир Битоков бла Кардангушевни къарындашындан туугъан Мусабий ачхандыла.Келгенле алайгъа гюлле салгъандыла.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

ПРОЕКТ

Энди бир-эки атлам къалгъанды

Озгъан шабат кюн «Къайсыннга жюз атлам» проектни чеклеринде закий поэт туугъан юй акъланнганды. Мемориал хунаны жаны бла уа биринчи терекле салыннгандыла.

Вольный Ауулда жашагъан Башийланы Хабибуллах он туя бергенди, Кенжеден Балаланы Азрет проектни юсюнден эшитгенлей, анасы Зухура бла бирге отуз туяны саугъа этгендиле. Шауаланы Илияс башчылыкъ

этген «Декоративные культуры» къырал учреждение кёк назыла жибергенди.

Шабат кюн изеуге,хар заманда-ча, кёпле келгендиле. Биттууланы Алий, Глашланы Мурат, Атмырзаланы Борис, Хусин Хашкулов, Илияс Йей, Жангоразланы Аслан, устазла Чочайланы Зухура, Энейланы Мадина, Къабарты-Малкъар къырал университетде Отарланы Керим атлы маданият арадан Хочуланы Аминат, Маккаланы Аминат, Кетенчиланы Альбина, Къарчаланы Мариям жолну тапландырыу эмда поэт туугъан юйню акълау ишлеге къатышхандыла.

Тереклени, юлкюлени уа Глашланы Мурат, Биттууланы Алий, Кючмезланы Илияс бла Расул, Жашууланы Омар, Кациланы Жамал салгъандыла. Чегем районда чекде къуллукъ этген аскерчиле уа тереклеге къуярча суу бла жалчытхандыла.

«Къайсыннга жюз атлам» фондну къаууму КъМР-ни культура министрине барып, 1 ноябрьде поэт туугъанлы 98-жыллыгъын эмда мемориалны ачылыуун къууанчлы халда белгилерлерин тилегендиле.Бу кюнледе анга хазырланыу къыстау барады. Ол ишлеге КъМР-ни Культура министерствосу, Чегем районну эмда Эльтюбю элни да администрациялары къатышадыла. Россей Федерацияны Сыйлы артисти Бапыналаны Зариф а Огъары Чегем элде уллу концерт программаны хазырлай турады.

Биринчи ноябрьде Къайсын туугъан юйге барыргъа, анда боллукъ къууанчлы ишлеге къатышыргъа сюйгенле бу телефон номерлеге сёлешип, толу хапар билирге боллукъдула:**72-25-84, 8-928-724-28-59** .

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ФЕСТИВАЛЬ

Миллет суусапны, шуёхлукъну бла биригиулюкню байрамы

Къабарты-Малкъарны Культура фондунда дюгер сыраны «Ирон-баганы - 2015» атлы халкъла аралы фестиваль-конкурсуну жарым финалы болгъанды, октябрьны аллында уа аллай байрам Юг Осетияны Ленигорский районунда да ётген эди. Аны Север Осетия-Алания республиканы Культура эм асламлы коммуникацияла жаны бла министерствосу, регионда тёрели культураны эм этнотуризмни «Фарн» атлы арасы «Бавария» компанияны болушлугъу бла тёрелени жангыртыр, миллетлени араларында шуёхлукъну кючлер муратда быйыл экинчи кере бардырадыла.

Былайда белгилерге керекди, «сыра» деп аны орус, башха тиллеге да бир кесек терс кёчюрюучюдюле. Ол адамны кеф этмейди, кесине тюзюрек «суусап» десек боллукъду, аны сабийлеге окъуна бериучюдюле, деп ангылатханды бизге «Кабардино-Балкарская Правда» газетни суратчысы, осетин диаспораны келечиси Артур Елканов.

Таурухха кёре, нарт эпосну жигити Урызмаг агъачда бара тургъанлай, хумаллак (хмель) чёплей тургъан чыпчыкъны эслейди. Бир кесекден къанатлы, жерге тюшюп, учалмай къалады. Ол аны алып, юй бийчеси Шатанагъа кёргюзтеди, билгенин айтады. Шатана арпаны жибитеди, анга хумаллакны къошады да, къара тюрсюнлю къалын суусап хазырлайды. Андан бери осетинлиле ол суусапны байрамларына хазырлап турадыла. Аны аш къангагъа юч хычин бла саладыла. Хычинле - Кюнню, Тейрини, Жерни, баганы уа жер сууну белгилерине саналадыла.

Ол кюн сейир хапарлагъа тынгыларгъа, бу суусапны ичип кёрюрге фондха башха халкъланы маданият араларыны келечилери да жыйылгъан эдиле. Аланы КъМР-ни культура министри Мухадин Кумахов алгъышлагъанды эмда байрам жарыкъ болгъанын, конкурсда хорлатханла чыкъмазлыкъларын, бу иш уллу усталыкъны излегенин да белгилегенди.

Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эм миллетлени ишлери жаны бла управлениояны башчысыны орунбасары Гергъокъланы Джамбулат а башха-башха халкъланы, динлени келечилерин бирикдирген байрамны тёрели халда бардырыуну тюзге санагъанды.

«Фарн» араны башчысы Валерий Цариев фестиваль жангыз да баганыны угъай, шуёхлукъну, миллет маданиятны байрамы болгъанын чертгенди. Дюгерли юйюрде бу суусап бла юч хычин не заманда да хазырлай турадыла, ала бизни тёрелерибизни мурдорудула. Бюгюн бери къарындашларыбызча кёрген халкъланы келечилери жыйылгъанлары ючюн да бек къууанганбыз, дегенди ол.

«Бавария» компанияны коммерческий директору Ирбек Битаев а конкурсантлагъа суусап этгенде бирча керекле берирге оноу этилгенин, алай ала кеслери ёсдюргенле бла хайырланыргъа сюйгенлерин да билдиргенди. Кертиси бла да, татыуну кёргенде, сатып алыннгандан бла аланы араларында башхалыкъ уллу эди. Бюгюнлюкде баганы этген хар адам анга кесини продуктларын къошады, деп белгилегенди ол.

Жюриге фондну башчысы Владимир Вороков, «Ныхас» осетин маданият араны келечилери Джамал Кабалоев бла Казбек Фониев, Ирбек Битаев, «Бавария» компанияны сыра хазырлаучу цехини башчысы Георгий Дидаров киргендиле. Конкурсха суусапларын беш адам келтиргендиле, аланы араларында эм игисин сайлагъан а тынч тюйюл эди. Алай болса да, биринчи жерни нальчикчи Зина Цомаева алгъанды. Экинчи жерге Озрек элден Залина Галачиева, ючюнчюге уа Нальчикден Аркадий Кантиев чыкъгъандыла. Ала барысы да ахча бла саугъаланнгандыла.

Миллет тепсеуле бла Север-Осетия къырал педагогика институтну жаш тёлю хоруну жырлары байрамгъа энчи къууат бергендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Шимал Кавказ кюн сайын

Ростов область ЮФО – да мал аш хазырлау жаны бла алчы боллукъду

Американы Mars компаниясы инвестициясы 4 миллиардха жетген заводун Ростов область-да эксплуатация хайырланыугъа берсе, ол РФ– ни Югунда мал аш хазырлау жаны бла биринчи жерге чыгъарыкъды. Аны юсюнден губернатор Василий Голубев айтханды.

- РФ-ни Югунда бу быллай тюрлю биринчи предприятияды эм, анга кёре, ол мал аш хазырлау жаны бла югда биринчи жерге чыгъарыкъды. Эки жюз жангы ишчи жер да къураллыкъды, - дегенди Голубев.

Компания Аксайский районну Грушевский элинде элли гектар тенгли бир участканы сатып алгъанды. Анда къурулуш ишле башланнгандыла. Битеу да бирге предприятие оналты минг квадрат метр чакълы бир жерде жумушун бардырлыкъды, келир заманда ол кенгертилирге да боллукъду.

ОСК Астрахань областьда чабакъ тутуучу траулерле ишлерге хазырды

Астраханьда ОСК заводланы чабакъ тутуучу гитче эм уллу кемеле ишлерча кючлери, онглары да барды. Аны юсюнден ТАСС-ха ОСК-гъа кирген «Каспий энергияны» маркетинг эм сатыу-алыу жаны бла къауумну башчысы Александр Варлахов айтханды.

- Хар зат проектни бла заказчиклени излемлерине кёре боллукъду. Гитче кемелени 10 миллион долларгъа эм андан учузуракъгъа да ишлерге жарарыкъды, уллуланы багъасы уа 60 миллион долларгъа жетеррикди, - деп белгилегенди ол. – Чабакъ тутуучу кемеле бек къыйындыла, хау, ала гитчедиле, алай энергия жаны бла кючлюледиле, былагъа бусагъатдагъы энчи оборудование да салынады. Бизге, къурулушчулагъача, багъасындан 30 – 40 процанти жетеди, къалгъан ахча уа оборудованиягъа жоюлады.

Ол белгилегенича, чабакъ тутуучу кемени ишлеу онтёртден жыйырма эки айгъа дери созулургъа боллукъду.

Дагъыстанда Роспотребнадзорну келечилери юйсюз къалгъанлагъа гуманитар болушлукъ жыйгъандыла

Дагъыстанда Роспотребнадзорну управлениясыны келечилери къыйын жашау болумлагъа тюшген абаданлагъа бла сабийлеге болушлукъгъа деп жандауурлукъ акция бардыргъандыла, деп билдиргендиле ведомствону пресс – службасындан.

Жашар журтсуз къалгъанлагъа болушлукъ этерге деп къуралгъан Комплексный социальный арагъа бла акъылбалыкъ болмагъанланы социальный – реабилитация арасына саугъала келтирилгендиле: юс, аякъ кийим, аш – азыкъ, жастыкъ – жуурургъан эмда тазалыкъгъа себеплик этген затла. Роспотребнадзорну келечилери гуманитар болушлукъну жыйып, юйлерин, жуукъ – ахлуларын тас этген адамлагъа кеслери юлешгендиле.

Белгиленнгенине кёре, приютда тургъан хар бири башдан аякъгъа дери кийим комплект бла жалчытылыннганды.

Ингушетияда ЮВО-ну сапёрлары тау-лыжалы комплекс ишленирик жерни миналадан тазалагъандыла

Ингушетияда жылны узунуна ишлерик тау-лыжалы комплексни сюер умутлудула. 750 гектар жерде юч жылны ичинде Юг аскер округну сапёрлары 780-ден артыкъ чачылыргъа къоркъуулу затланы табып къурутхандыла, деп билдиредиле округну пресс – службасындан.

«Ол кезиуде ЮВО-ну сапёрлары, батмакълы эм агъачлы жерлени жырып, машинала жюрюрча 12 километр жол салгъандыла. Келлик заманда ол тау-лыжалы комплексге автотрасса боллукъду», - деп билдиргендиле андан.

Пресс – службада белгилегенлерине кёре, сапёрла республиканы Сунжа эм Джейрах районларында ишлегендиле. «Цори» тау-лыжалы комплексни да ол тийреледе сюерикдиле.

- Топладан тазалаугъа инженер – сапёр ишге хазырлау курсланы ётген 100 артыкъ контракт бла къуллукъ этген аскерчи бла 15 единица энчи техника къатышханды. Бу ишле Ингушетияда ноябрь айны ахырына дери бардырыллыкъдыла, - деп къошхандыла ЮВО-ну пресс-службасында.

Ирина Роднинаны школ спорт федерациясы Адыгеяда физкультураны айнытыргъа себеплик этерикди

Школ спортну Битеуроссей федерациясы Адыгеяда физкультураны айныууна сакъ кёзден къарарыкъды. Бир бирлери бла байламлыкъда ишлерге деген келишимге республиканы правительствосу бла федерация кёп болмай къол салгъандыла. Аны юсюнден ТАСС-ха Адыгеяны башчысы Аслан Тхакушинов билдиргенди.

- Школ спортну Битеуроссей федерациясыны президенти, олимпиаданы чемпиону, РФ – ни Госдумасыны депутаты Ирина Роднина бла билим берген учреждениялада физкультура – спорт эм жаш тёлюню саулугъун кючлеу ишни бирге бардырыргъа деген келишимге къол салгъанбыз, - деп белгилегенди Тхакушинов.

Ол а школ эм студент спортну айнытыу программаларын жашаугъа кийирирге, билим берген учреждениялада жыйымдыкъ командаланы къурургъа, школ спорт клублагъа жарауланы бла эришиулени системасын тап сингдириуге, дерсленден тышында физкультура бла кюреширге кёллендириуге себеплик этерикди, деп чертгенди республиканы башчысы.

Профессионалла

Алгъаракъда бизни республикадан устазланы делегациясы Москвада «Учитель года России-2015» деген Битеуроссей конкурсну жабылыу байрамына къатышханды. Аланы санында Нальчикни алтынчы номерли школуну ингилиз тилден устазы Байдаланы Муссаны къызы Герийланы Марина да болгъанды. Ол бийик категориялы педагогду. Сагъынылгъан конкурсну 1998 жылда лауреаты болгъанды, 2009 жылда уа «Класс башчы» номинацияда хорлагъанды. Россейни Президентини грантын да алгъанды (2014 ж.). Сыйлы грамоталарыны уа санапсанауу да жокъду. Бу сагъынылгъан школда 25 жылны ичинде ишлейди. Бюгюн ол мени ушакъ нёгеримди.

«Москвадан жюрегимде учунуулукъ эмда кёллениулюк бла къайтханма»

-Марина Муссаевна, Москвагъа барлыгъынгы алгъадан билеми эдинг?

-Угъай, билмегенме. Акъылымда да жокъ эди. Департаментден сёлешип, делегацияны санына сени да къошханбыз дегенлеринде, бек хычыуун кёрюннгенди. Къууаннган да этгенме. Бирле анга ийнанмазла, алай мен эндиге дери Москвада болмагъан эдим. Аны себепли ол къадар ариу жерни, бютюнда Къызыл Майданны кёрген бек сейир эди. Анда аллай бир тамашалыкъ барды деп сакъламагъанма.

Биз ары республикадан жетеулен болуп баргъанбыз. Делегациябызгъа КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары - билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны министр Нина Емузова башчылыкъ этгенди. Андан сора да, ол байрамгъа Нальчикни экинчи номерли лицейини устазы, быйыл конкурсну регион этапында хорлагъан Аслан Кашежев, «Жылны устазы КъМР» эришиуню регион координатору Ирина Темрокова, бирсиле да баргъандыла.

Конкурсантла 80 адам бар эдиле. Аланы эм байрамны къонакъларын РФ-ни билим бериу эм илму министри Дмитрий Ливанов, РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Ольга Голодец эм башхала алгъышлагъандыла. Россей конкурсну баш саугъасына уа Самара областьдан тарыхдан бла обществознаниядан окъутхан жаш устаз Сергей Кочережко тийишли болгъанды. Байрам саугъалаула эм уллу концерт бла бошалгъанды.

Андан сора да, биз анда тюрлю-тюрлю лекциялагъа тынгылагъанбыз. Ала бек сейир эдиле. Андан бери, къалай эсе да, жюрегимде бир учунуулукъ, кёллениулюк жаратылгъанды.

Мени Москвагъа барлыгъыма жууукъ-тенг да бек къууаннгандыла. Атабыз-анабыз билим бериуге къыйын салгъанладыла, аны себепли биледиле устазны иши къалай болгъанын. Мени ишими эслеп, делегацияны санына къошаргъа тийишли кёргенлени барысына да ыразыма.

-Москвадан башха тюрлю болуп къайтханма дейсе. Аллай бир тюбешиу адамны тюрлендирипми къояды?

-Кёп затха башха кёзден къарарыгъым келеди. Ишими да жангыча къураргъа. Кертиди, 25 жылны ичинде бир ызгъа тюзелесе. Болсада жаланда дерс берип кетген манга бир заманда да сейир болмагъанды. Анда уа жангы затланы кёргенме, алача ишлеялсам, бек къууанырыкъма.

-Сен школда клуб, тепсеу ансамбль да къурагъанса.

-Тепсеуле бла мен ишден бош заманымда да къуруда кюрешгенме. Классымы да ол затха юйретирге сюйюп, «Фристайл» тепсеу ансамбль къурагъанма. Шахарда угъай, республикада окъуна бу сабийле бла кёп ишлеге къатышханбыз. Андан сора да, волонтёрлукъну да тамамлайбыз.

Клубну юсюнден айтхан заманда уа, кесим университетибизде студент болгъанымда, «Альбионнга» жюрюгенме. Ким биледи, аны жаратып, анга сюймеклигим къалыпмы, школда да аны атыча клуб къурагъанма. Болсада, билемисиз, сен хар башха классха башчы болуп, ишлеп тебиреген заманынгда ала тепсеу жанынамы огъесе тилни билиугеми бегирек берилликлерин ангылайса. Башхача айтханда, бир кере бир затны къурап, сора къуруда аны бла ишлеп туралмайса. Нек дегенде хар тёлюге аланы кеслерича жангы зат да керек болады. Сора ол къурагъанынгы не тюрлендиресе, неда ахырысы бла башхасын этесе. Ма алайды, заман бла бирге сабийле да ёзгередиле.

-Ачыкъ дерслеге, классдан тышында бардырылгъан ишлеге деп китапларынг да бардыла. Сени сценарийлеринг да кёплеге жарайдыла.

-Мен аллай зат бла сюйюп кюрешеме. Къалайда ким къаллай назму айтырыгъы, не жыр боллугъу, тепсеуню къалай къурарыгъымаланы барысы да манга чыгъармачылыкъды. Кесим бек тынгысыз адамма. Аллай бир зат бла кюрешип турмасам, эригип къалама.

Сёз ючюн, бизни школда кёп тюрлю миллетни сабийлери окъуйдула. Сора бирде, аланы барысын да бирге жыйып, уллу байрам къураргъа эсиме тюшеди. Битеу мында жашагъан диаспораланы да чакъырып, аллай тюбешиу хазырлайма. «Венок дружбы» деп аталгъан байрамыбызгъа саулай дуния жыйылгъанча ма алай кёрюнген эди. Атала-анала да, сау болсунла, миллет кийимле да тикдирип, кеслерини ашарыкъларын да хазырлап келген эдиле. Ала барысы да аякъ бюгюп тепсеп, жырла айтып, байрамыбыз керти да сейирлик эди. Быллай тюбешиулени сабийге магъанасы уллуду. Ол, бирси культураланы кёре, байыкъланады, айныйды. Аны бла бирге алагъа хурмет берирге да юйренеди.

-Ишинги баш магъанасына нени санайса?

-Биринчиден, мен дерслеримде ингилиз тилде аслам сёлеширге кюрешеме. Ол шёндюгю жашауда керек болгъанын сабийле ангыласала сюеме.

Ушагъыбызны аллында Москваны юсюнден айтдыкъ. Билемисиз, анда не тюкенде, не кафеде, не бир башха жерде бизни бла орусча биреу сёлешмеди. Башха къыралладанмы келген сундула, ким билсин? Кёбюсю ингилизча айта эдиле. Былайда тюз ангылагъыз. Мен сабийле ёз, орус тиллени да иги билселе ыразыма. Ала бек керекдиле. Адам аланы ненчасын билсе да, бирсисине бютюн тынчыракъ юйрене барады. Бюгюннгю жашауубуз тыш къыраллы тиллени керек болуп тургъанларын а туура этгенди.

Ана тилими уа бек сюеме эм багъалайма. Аны болушлугъу бла 35 миллетни ангыларгъа болгъаны къаллай бир ахшылыкъды. Аллах аны бизге саугъагъа бергенине толу ийнаныгъыз.

Андан къалса, ишимде сабийни фахмусун ачаргъа итинеме. Белгилиди, ол а аланы хар биринде барды. Мен окъуучуму бир затха хунери болгъанын эслесем, аны ачыуну, ёчюлтюп къоймауну кесими баш борчума санайма. Къолумдан келлик затны этмей къояргъа эркинлигим жокъду. Аны себепли дерсде, андан тышында бардыргъан ишимде да сабийлени жетишимли болургъа, кеслерини фахмуларына ийнаныргъа юйретеме. Ол затны профессионал борчума санайма.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

СУРАТДА: (солдан онгнга) Нальчикни 6-чы номерли школуну ингилиз тилден устазы Герийланы Марина, Ольга Голодец, Майский шахарны 5-чи номерли школуну орус тилден бла литературадан устазы Нелли Ломоносова.

ОЮМ

Илхам, ырахатлыкъ да табама

Адам алыкъа сабий заманында газетлени, журналланы, башха изданияланы неге керек болгъанларыны юсюнден толу сагъыш этала болмаз, баям. Бизни юйге уа ала килограммла бла келе эдиле десем, ётюрюк айтырыкъ тюйюлме. Атабыз Хабибуллахны бла анабыз Баблинаны таныгъанла да аны алайлыгъын биледиле. Атабыз бийик билимли адам эди, ким биледи, ишинде да керек бола болур эдиле анга ол журналла. Бирсилерини атларын эсгералмам, алай «Вестник агитатораны» уа бир заманда да унутурукъ болмам.

Ала газетлени аллай бир нек сюйгенлерин мен бюгюнлюкде толу ангылайма. Анамы юсюнден энчи айтсам, аны жокъ эди бийик билими. Он классны тауусуп, профессионал билим алгъанды. Ол тёлюде кёплени умутлары жартылай къалгъанды, анам да аланы санындады. Институтланы бошамагъанлыкъгъа, хар неден ангылауу иги эди. Бюгюнлюкде аны хар айтхан сёзю эсиме тюше, сёзлюкледе излейме. Тапмасам, аланы къыйырчыкъларында унутмазча жазып да къояма.

Тилни да ма алай иги билгенди, бютюнда бизни жаныбызда малкъар диалектде сёзлени. Алай а, сёлешген заманында *ч*-ны, *ж*-ны да эркин хайырланнганды, нек дегенде кёчгюнчюлюкде чегемлиле бла къоншулукъда ёсгенди. Ала бла тюбеген заманда алача сёлешгенди.

Къалай эсе да, аны тилге, газетлеге бир сюймеклиги бар эди. Ол аланы окъуй, уллу зауукълукъ тапханы бетини жарыгъанындан окъуна белгили эди. Юйге «Коммунизмге жол», артда уа «Заман» келсе, ол, не ишин да къоюп, аны башындан аягъына дери окъугъанды. Журналистлеге ыспас эте, ыразылыгъын билдире, кёп кюнню алгъыш да этгенди. Къулбайланы Алийни, Теммоланы Мухадинни, Текулана Хауаны бирсилени жазгъанларын сюйюп окъуй, жаратхан статьяларын бир жанына жыйгъанды. Бютюнда Хауаны сабийлигин эсгерип жазгъан бир хапарын эсгергенлей тургъанды. Алий а къашхатаучуланы юсюнден жазса: « Къалай иги суратлагъанды ол бу адамны, мен да таныйма аны», -дер эди.

Анам жаратхан статьяларын, газетлерин бош алай угъай, кюбюрюне жыйгъанды. Айхай да, былайда кюлюмсюрерикле, ийнанмазлыкъла да болурла. Кертиси уа алайды. Ол, сёз ючюн, атасыны къарындашы Бёзюланы Ахыяны суратын кёрсе неда аны кесини юсюнден жазсала, дагъыда Мисирланы Алийни (Сталинни ролюн ойнагъан), башхаланы юслериндан материалланы да сыйлы кёргенди, аланы кеслерине намыс этгенча. Кертиди, сабийлигимде мен кесим да ангыламай эдим, аны алай нек этгенин.

Газетни, бютюнда «Коммунизмге жолну» («Заманны») жаздырмай къойгъандан а Аллах сакъласын! Атам, анам бек сакъ эдиле анга. Бютюнда анабыз. Ол, къалай эсе да, аны келмей къалгъанын ырыслагъан окъуна эте эди. Ма аллай бир сюймеклик сыйына эди аны жюрегине ёз басмабызгъа. Аны сёзлерин а не хазна унутхун: «Нек келмезге керекди бизни юйюбюзге газет? Башха жазыулары болмай, башында «Таулу газет» деп окъуна келсин, келген этсин ансы»,-деучю эди. Ала анабызны сёзлеридиле. Ол бир заманда да аны жаздырмагъанланы огъурламагъанды. Керексизине, ол билмей, окъумай, бир зат чулгъап да бир кёргю эдинг...

Бюгюнлюкде сагъыш этсем, ол аланы кюбюрюнде сакълагъанны магъанасы уллуду. Биз анда ырысхы сакъланнганча алай ангылайбыз. Ма ол газетле да анабызгъа байлыкъча кёрюннгендиле. Да алай тюйюлмюдю? Ол кеси ауушхандан сора да, къарындашым бла мен, бирде жиляй, бирде кюле, аны газетлерине алай къарагъанбыз. Аны себепли «Заман» бизни байлыгъыбызды, барыбызны да ёлчеми болмагъан байлыгъыбыз. Кесинг анда ишлейсе да, айтаса, дерикле чыгъарла. Угъай, мен алай эрттеден тюйюлме мында. Анам а аланы биз таныгъанлы да жыйгъанды. Мени жазгъанларыма биринчи рецензия этген да ол болгъанды. Юйге келсем, ма былайда алай айтмай, былай десенг, тюз боллукъ эди деп, кесини оюмун да юйретгенди. Насыпха, ахыр кюнюне дери ол кёзюлдюреуюкле жюрютмегенди, кеси окъуялгъанды. Бюгюнлюкде юйге газет жаздырыуну биз анабызны, атабызны сыйларын кёргенча, ма алай сыйлы кёребиз.

Журналистика бла кюреширме деп, акъылымда да жокъ эди. Ол башха хапарды. Алай анамы ол затха сюймеклиги мени да анга башха кёзден къарарча этгенди. Айхай да, бизни юйюрню таныгъанла биледиле къарындашыма бла манга арт кезиуде бираз къыйналыргъа тюшгенин. Аллай болум адамны ишин да тозуратады. Алай мени коллективде барысы да ангылагъандыла, ариу сёзлери бла кёл этдиргендиле, сау болсунла!

Газетни юсюнден дагъыда бир зат айтырыкъ эдим. Бушуум ма алай къысып, эсим башха жерге кетгенинде, кесиме сёзлени окъуна унутханча кёрюне эди. Ма ол заманда мен «Заманны» бютюн бек окъугъанма, бютюнда Текуланы Хауаны материаллары, Токумаланы Хусейинни (жаннетли болсун) сёзберлерин. Нек? Ала бла мен жангыдан эм жангыча ишлерге юйреннгенме. Къалай эсе да, бир учунуулукъ да бере эдиле ала манга. Ма алайды, биз толу ангыласакъ, газетибиз дарманча жарагъанын да билликбиз.

Аны себепли ишде бек биринчи жумушум-газетни окъууду. Андан кесиме илхам, жюрек тынчлыкъ да табама. Ол бар къадарда, биз да халкъча, миллетча, тас болмай турлугъубузгъа толу ийнанама. Бу жумуш а бизни кесибизни къолубуздады. Сагъыш этсек, анга уа алай кёп да керекмейди.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Сюзюу

Бек уллу тыйгъыч - тилни билмеу

КъМР-ни Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетлени ишлери жаны бла управлениясында бу кюнледе болгъан кенгеше Сириядан, Тюркден келген ата журтлуларыбыз да къатышхандыла.

Управленияны башчысы Анзор Курашинов, РФ-ни Миграция службасыны КъМР-де Управлениясында къуллукъ этген Анзор Арамисов, республиканы Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социальный къоруулау министерствосуну бёлюмюню начальниги Галина Маргушева, Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствону школгъа дери эмда башланнган битеулю билим бериу жаны бла бёлюмюню таматасы Ирина Темрокова, Саулукъ сакълау министерствону медицина болушлукъ бериуню къурау жаны бла бёлюмюню таматасы Инна Мамхегова, коммерциялы болмагъан «АМРА» Миллет фондну башчысы Лидия Тлизамова да ата журтлуларыбызны кёп соруларына жууапла бергендиле, алагъа къабарты эм малкъар тилледе эркинликлерин, борчларын да ангылатхандыла.

Анзор Арамисовха артыкъда кёп соруу берилгенди. Къонакъларыбызны Россей Федерацияны жеринде болжалы халда виза бла туруулары къайгъы этдиреди.

Анзор алагъа законодательствогъа кийирилген тюрлениулени юслериндан айтханды, дагъыда ала аны юсюнден республикалы газетледе окъургъа, радио бериуледе тынгыларгъа боллукъларын да эсгертгенди.

Ата журтлуларыбыздан бири уа сабийлери окъугъан школда аладан аны кереклерине деп ахча жыйгъанларына бюсюремегенин айтханды. Кенгешге келгенлени кёплери урунургъа сюйгенлерин билдиргендиле. Бизге иш табылмайды, арабызда уа художникле, врачла, башха сферালада специалистле да бардыла, дегендиле. Алагъа Ирина Темрокова бла Галина Маргушева жууаплагъандыла.

Ауруп, врачха барсала, ала бек иги тюбеп, къарап, дарман жазып жибередиле, ала уа асыры багъадан, сатып алыр онгубуз жокъду, дегенле да болгъандыла. Бир сириячы уа биринчи заманлада сабийлени, абаданланы да ана, орус тилге да юйретиу курсла къуралгъанларын, артда ала жабылгъанларын жарсып айтханды. Анга ол алай ахча къытлыкъны хатасындан болгъанын, 2016 жылны январь айындан башлап ала жангыдан ачыллыкъларын билдиргендиле.

Эр кишиледен бири анга бир ненча айны ичинде иш хакъын тёлемей тургъанларына тарыкъгъанды. Аны бла байламлы ол Нальчикде Кабардинская орамда, 19 номерли юйге барыргъа кереклисин юйретгендиле.

- Бюгюнлюкде республикада 900 репатриант барды. Аланы асламысы Сирияда баргъан урушдан къачып келгенледиле. Ала андан да кёп боллукъ болур эдиле, Европа жанына, Къарачай-Черкес Республикагъа да кетмеселе эдиле. Бизде къалгъанланы иги кесеги ишлерге сюеди, болсада тилни билмегенлери анга чырмаулукъ этеди. Ишге тохтагъанла да болжаллы халда урунадыла. Сёзсюз, ала орус тилни билирге керек болгъанларын да ангылайдыла. Биз «АМРА» жамауат организациягъа грант бергенбиз, аланы орус тилге ол организация юйретирикди,-деп билдиргенди ахырында Анзор Курашинов.

М. АДИЛОВА.

Жашау халла

Кечикген сокъураныу

Салимат тынч адам эди. Бал бетли мор кёзлери, чачы, ашыкъмай атлай кеси да. Тёрт жаш ёсдюре эди эри Ахмат бла. Сабийледен бирин айыргъан гюнях болгъанын да биле тургъанлай, кичиси Суфияннга башха кёзден къарай эди. Барысына да бир килограмм конфет алса, бир ууучун, артда да къапдырырма Суфияннга деп, асырай эди. Ариу кийим кёрсе, багъасына да къарамай, жаланда анга алгъанды. Кесини бухгалтер, эрини устаз иш хакъларын капегин капегине дери санай билген тиширыу Суфияннга жетсе, ахчаны санамай эди. Салимат къоншуладан, жууукъладан, эринден, сабийлеринден да жашыргъанды Суфиянны башха жашларындан энчи кёргенин.

Заман терк озады. Жашла эки-юч жылдан школну бошарыкъ эдиле. Окъуугъа кирирге, шахарда бир фатар алыргъа ахча керек болгъанлыкъгъа, артыкъ сом жокъ эди юйде. Салиматны экиге айланнган эгечи Залина Нальчикде жашай эди. Ишлемей бай болгъанына къарай кетип, андан акъыл сёз эшитирге келеди Салимат. Ол: "Эгечим, ишлеп не заманда ким бай болгъанды? Сен тёрт жашынгы да окъутургъа, бир ишлеге тийишдирирге керексе. Болуш да манга, ахчанг боллукъду»,- деди. "Не бла?»- деп сорду Салимат, сагъайып. "Наркотикле сатаргъа»,- деп жууаплады Залина.

...Сагъышлы болуп къайтхан эди тиширыу элине. Ахмат угъай дегенликге, эгечине къошулургъа кёлленди. Элде наркоманла аз эдиле, болсада аладан тюшген ахча окъуна жаланда иш хакъгъа таянып жашаргъа юйреннген тиширыуну сейирсиндирди, къууандырды. Ол наркотиклени ёнкючге сатханын эшитгенден сора уа жангы адамла да келип башладыла. Бир жол а онбешжыллыкъ школчуну анасы хылыф кирди: «Кишинги школда ишлегенине да бет этмей, сен неле этип айланаса. Сизни бу элден къыстаргъа керекди. От салдынг юйюме. Жашымы Нальчикде наркодиспансерге элтип келеме. Менлей кюй, тёрт жашынг да меникича болсунла», - деп, бек ачыуланып сёлешди.

Салимат жунчумады, жууапны терк окъуна тапды: «Наркотик излеген аны жер тюбюнден да чыгъарлыкъды. Мен сатмагъанлыкъгъа, шахарда да битеу точкала жабылгъанмы этерикдиле? Сабийинги тап юйреталмагъан эсенг, мен терс тюйюлме».

...Онбешжыллыкъ жашчыкъ, багъылып, сау болду. Салиматны кесини тёрт жашы уа, бийик билимлери болгъанлыкъгъа, наркоманла болуп, ишлеринде мычымадыла. Аталары Ахматны жюреги не заманда да ауруй- ауруй туруучу эди, бу къыйынлыкъланы кёргенинден сора уа инфаркт болуп ёлдю.

Жашлары юйден айла бла кетип тургъанлыкъгъа, къайда болгъанларын айтмай эдиле аналарына, Суфиян а билдире эди. Бирде аны тенглери Нальчикде фатарында укол этип жыйылгъанлай, милиция келип къалады. Хуржунунда, шкафда да героин табып тутадыла.

Тюрмеде камера ачылгъанда, этилгенде да, темир тауушха тёзалмай эди Суфиян. Сюйгенин табып тургъан жаш къапханнга тюшгенин кеси кесине кечалмай эди. Анасы бла биринчи кере тюбешгенинде: "Арыгъанма, жашаргъа сюймейме. Кеч мени, алай мени тёзерге кючюм жокъду»,-деди. Салимат: "Тёз, энтта бираз тёз. Улутха бергенме, сен мындан чыгъарыкъса»,-деп, ышандырыргъа кюреше эди.

Суфиянны асылгъанын айтханларында, Салимат жиляялмагъан эди. Жыл озгъанды андан бери ... Ненча сёз айтхан болур сау жылгъа бу тиширыу? Къоншугъа кирмейди, жууукъгъа - тенгнге бармайды. Бирде, Суфиян сюйюучю конфетлени алып, татлы ашла хазырлап, къангагъа салып, сагъатла бла олтурады алагъа къарап. Жангы юйю тозурагъанды. Юч жашы къайда болгъанларын билмейди.

"Дунияны сатып алып, саугъаларгъа сюе эдим да, ёлюм саугъаладым, жарлы балачыгъым, жангыз балачыгъым»,- деп шыбырдайды бирде кеси кесине. "Жангыз балачыгъым» дегенинде, элгенеди. Башха жашлары уа?.. Биледи Салимат: башха юч жашы болуп, Суфиян болмаса эди, башларыкъ тюйюл эди наркотикле сатып. Аны ючюн секирген эди отха, алай анда жашы кюеригин билмей эди.

"Гюнях кечилмейди, кечилмейди гюнях», - деп шыбырдайды Салимат. Ол ненча юйге келтиргенди къыйынлыкъ сатхан наркотиклери бла! Ненча ананы сарнатханды. Сейирлик юйюню къабакъ эшиклерин къакъгъан жаланда бир сабий жашчыкъгъа окъуна айтмагъанды: "Бала, керекмейди санга наркотик, сарнатма анангы, жашауунгу да бузма»,- деп. Биреуню сабийине не болса да, не башхасы барды, хар ким эталгъан мадары бла табады ахча, дей эди. Суфиян бек бай, бек насыплы болса, къалгъанлагъа уа от тюшсе да, башха тюйюл эди Салиматха. "Башхаланы хар бири да кимни эсе да бек багъалы баласы болгъанын билирге сюймегенди.

Бир жол жолда бара тургъанлай, уллу дозадан ёлген бир наркоманны анасына тюбеп къалады. Ол, Салиматны кёзюне къарап: "Кесинге жетгенде ангылагъан болурса энди, эгечим»,- деп, озуп кетди.

Салимат арт заманда бек аз ашайды. Ашаялмайды. Кюнден-кюннге эрип баргъанын эллиле кёрюп, жылы аш келтиредиле, алай жарлы тиширыу тиялмайды анга.

"Кюйюп барады ичим», - дейди кирген адамгъа. Бирде уа, жюрегин кёргюзтюп: "Бир бек ауруйду»,- деп ахтынады. Бал бетли мор кёзлери мутхуздула: Суфиян ёлген кюн ёчюлгендиле ала.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Табийгъат сейирле

Ташлада суратла

Бир-бир ташлагъа къарасанг, юслеринде суратла, жазыула кёресе. Аланы адам жазгъан окъуна сунаса. Алгъаракъда манга аллай бирин кёргюзтгендиле. Бедикден ёргерек барып, Бахсан сууну сол жанында ариу талада уллу тёртгюл таш адам келтирип салгъаннга ушайды. Энишге жаны алашаракъды. Тамычы тамса, саркъып кетеди, юсюнде къалмайды.

Аны баш жаны узунлугъуна, энине да жырылыпды. Теренлиги онбеш сантиметрди. Юсюнде мал сойгъандыла деген хапар да жюрюйдю. Ким биледи, ол заманда къанын арымы жыйгъан болурла. Алайдан бир жыйырма метр арлакъда ташла тёгерек тизилипдиле. Ортасы бир он метр чакълы. Жанындан къарасанг, тёрели жерге ушайды, мажюсюлюкден къалгъан болур деригинг да келеди.

Жумуртхагъа ушагъан ташла уа Огъары Чегем тийресинде табылгъандыла. Ким биледи, буруннгу жаныуарланы гаккылары къатып, таш болуп къалгъан эселе да. Кёрюмдюлери да ушайды, кеслери да сыйдамдыла.

Бу тёгерек къара таш а Кёнделен аягъында Сары Къая башындады. Аны тёгерегинде гюрен орнатылгъан ташла бардыла. Ала да адам келтирип салгъанчадыла. Былайы да табыныу жерге ушайды. Сары Къая башында нарт эли болгъанды деген таурух жюрюйдю.

Бу кёк ташха да эс бурайыкъ. Артыкъ уллу тюйюлдю. Къош ууучха сыйынырыкъды. Аны акъ бояулу ызланнганлары арап харфлагъа келишедиле. Кеслери да къол бла жазылгъанчадыла. Арап тилни билген аны аллайлыгъына эс бурмай къоярыкъ тюйюлдю. Бу таш Акъ - Сууда Дорбун сууну

жагъасында табылгъанды. Анга Мистер Доз суу деп да айтадыла. Тюзю уа биз башында сагъыннганыбызчады.

Акъ ташда сурат кёп ёмюрле мындан алда къатып къалгъан метекеди неда анга ушагъан суу жаныуарчыкъды.

Жумушакъ тытыр таш. Ол да Акъ - Сууда суу къутуруп келгенден сора табылгъанды.

Сыннган ташны хапарын да айтайыкъ. Ол да артыкъ уллу тюйюлдю, жумдурукъ тенгли бир барды. Сыннгандан сора эсленнгендиле ичиндеги суратла. Ала да адам ишлеген терек сыфатлагъа ушайдыла неда уякъ хансла болурла.

Алайды да, ташлада кёп сейир затла кёрюрге боллукъду. Ала да озгъан ёмюрлени шагъатларыдыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

ЭРИШИУ

«Зарница» чыныгъыргъа юйретеди

Элбрус райондан 150-ден аслам окъуучу «Зарница» аскер-патриот оюнна къатышхандыла. Аны районну администрациясы, ДОСААФ-ны жер-жерли бёлюмю, Къоркъуусузлукъну федерал службасыны (ФСБ) управлениясы къурагъандыла.

Районну администрациясыны башчысыны атындан аны орунбасары Атаккуланы Руслан сёлешгенди. Ёсе келген тёлюлени патриот ниетде юйретиуде жамауатны, власть органланы бла аскер бёлюмлени кючлерин бирикдириу аскер службаны даражасын кётюрюрге, халкъны бирикдирирге эмда къыралны къоруулауну къатыландырыргъа себеплик этерикди, деп белгилегенди ол.

Быллай башламчылыкъланы магъаналыкъларыны юсюнден Тырныауузну администрациясыны башчысы Жаппуланы Руслан да айтханды. Ол «Зарница» бешинчи кере бардырылгъанын, бу заманны ичинде окъуучуланы жаш чекчилени къауумуна алыу тёреге айланнганын билдиргенди.

ФСБ-ны Чекчи управлениясыны башчысыны орунбасары Сергей Коротков а совет заманда «Зарница» тёрели болгъанын, анга кёп адам къатышханын эсгергенди. «Быллай оюнланы сабийле, абаданла да сюйгендиле. Нек дегенде алагъа солуу, спорт, команда бирлик, эришиу да киргендиле. Бюгюнлюкде биз бу ахшы адетни къайтарыр умутлубуз», - дегенди ол.

Алай бла, стартдан сора командала сауутланы хайырлана билгенлерин, химия веществоладан къорууланыуну амалларын, къазауатда медицина болушлукъ къалай этилгенин кёргюзтгендиле. Илишаннга атдырыуда, автоматны чачып жыйыуда да эришгендиле. Солугъан заманларында ала аскерчилеге берилиучю жылы азыкъ бла сыйланнгандыла, ФСБ-ны сахна-жырчы къауууму уа концерт кёргюзтгенди.

Эсеплеге кёре, салыннган борчланы барындан да иги Тырныауузну алтынчы номерли школуну окъуучулары тамамлагъандыла, ала мобильный телефонла бла саугъаланнгандыла. Ючюнчю номерли школну келечилери – экинчи, терс къолчула уа ючюнчю жерлени алгъандыла. Хорлагъанланы барысына да кубокла, майдалла, дипломла эм башха саугъала берилгендиле.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну
администрациясыны
пресс-службасыны башчысы.

АШНЫ ЮСЮНДЕН

Кюзню саулукъгъа жараулу беш битими

Гриппден неда ангинадан жарты-къурту бакъдыргъан адам жюрегине къоркъуу салады. Алайды да, суукъдан ауругъаныгъыз кетгенча кёрюннгенликге, къарыусузлукъ, жюрекни терк-терк ургъаны, кёкюрекни ачыгъаны, аз да ауурлукъ бергенлей, къыйналып солугъаныгъыз кеслерин таныгып башлайдыла. Аллай затланы эслесегиз,олсагъат кардиологга барыгъыз,болмазкъалса, ЭКГ окъуна этигиз.

Алай кесибизни ол халгъа жетдирмез ючюн, келигиз, моторубузну кючлендирирге кюрешейик, анга «грипп» тийип къалмазча этейик. Кесибиз да хычыуун затдан башлайыкъ - ашдан.

1.Кюн сайын къозладан ууучгъуз бла бир ашагъыз.

Алада жюрекни иги ишлетген магний эмда адамны иммунитетин кётюрген селен барды, дейди кардиолог Тамара Огиева.

2.Брокколини - ыйыкъгъа бир-эки кере.

Хобустаны ма бу тюрлюсю къан басымны мардада башха битимледен иги тутады. Аны алайлыгъы анда клетчатка, калий, кальций, магний эмда С витамин кёп болгъаны ючюндю. Бир кюннге 200 граммын ашасанг окъуна жетерикди къан тамырланы жумушатыргъа. Жаланда аны кёп биширирге жарамайды. Къайнар суугъа салып, беш минутну тутсагъыз да, тамамды. Кёп биширилген хобустада уа С витамин кетип къалады.

3. Хыяр кёп затха жарайды.

Анда къан тамырлагъа бла жюрекге жарагъан цинк тузла бардыла. Андан сора да, хыярны жумушагъында артыкъда къышда бек керек болгъан Д витамин кёпдю. Ол а жюрекден къанны женгил ётдюрюрге себеплик этеди.

4.Томат сок ичигиз, азыкъларыгъызгъа томат соусла къызгъанмай къошугъуз.

Помидорла ликопинни антиоксиданты бла башхаладан иги жалчытады. Ол а жангыларында угъай, табада къууурулгъанларында бла къакъсыгъанларында бютюнда кёпдю. Адамгъа бир суткагъа ликопинден 10-15 миллиграмм керекди. Аны уа помидорланы 200 граммындан, томат сокну 2 стаканындан, керти томат соусну да 3-4 къашыгъындан алыргъа боллукъду.

5.Моторубуз кючлю болур ючюн, белокла керекдиле.

Не десенг да, жюрек ол шаугютдю. Ол себепден шёндю анга белоксуз диетала арталыда жарарыкъ тюйюлдюле. Кюн сайын тауукъ, гура эмда къоян этден бек аздан 200 грамм ашаргъа тийишлиди. Тууар эт бла уа сакъ болургъа керекди - анда къан тамырланы жангыртыугъа чырмау этген протеинле бардыла. Алайды да, аны ыйыкъгъа бир кереден кёп ашаргъа жарамайды. Этни алышындырлыкъ затла бардыла. Сёз ючюн, къудорода этникилеге ушагъан битим белокла бардыла.

«Комсомольская правда».
2015 жылны 15-22 октябри.

Ыйыкъгъа гороскоп

22 октябрьден 28 октябрьге дери

Къочхар. Жаланда мени айтханым барлыкъды деп, къаты болсагъыз, производство къаугъалагъа къошулуп къалыргъа уллу къоркъуу барды. Бу ыйыкъда ангыларыкъсыз этген оноуугъуз тюз болгъанын бла къалгъанын.

Тана. Ишигизде бютюн уллуракъ къуллукъгъа салыргъа умут этерле. Аны бардырыргъа билимигиз, къарыуугъуз да жетерми? Сиз аны кесигиз ангыламай къалыргъа да боллукъсуз, ол себепден ышаннгылы адамларыгъыз бла кенгешигиз.

Эгизле. Хайырын къачан эсе да бирде алырма деп, ахчагъызны ышаннгысыз ишлеге къоратмагъыз. Эрттеден бери сакъланнган жангы келишимлеге къол салыуну да арт болжалгъа салсагъыз игиди.

Айырычабакъ. Магъаналы сёлешиулени уллу эслилик бла, хар сёзню да сагъышын этип бардырыргъа тийишлиди. Коллективде да ишчи нёгерлеригиз бла арагъыз артыкъ аламат тюйюлдю. Алайсыз уллу къыйынлыкъ бла келген жетишимле жокъ болуп къалыргъа боллукъдула.

Аслан. Бу ыйыкъда кёп затха жетишириксиз. Сизни къууандырлыкъ хапар да эшитириксиз. Бек керек болгъанда да, кимни эсе да бирни болушлугъун, ыразылыгъын да сакъламагъыз. Хар нени да кесигизге этерге тюшерикди.

Къыз. Къыйын проблемаланы сагъышын этип, башыгъызны аурутмагъыз. Ол сизни халигизни бузаргъа боллукъду. Ишигиз къураллыкъды, алай ахча бла уа насыбгъыз тутарыкъ тюйюлдю.

Базман. Жангы хайырлы келишимле этерге бек тап кезиудю, аны хайырланмай къоймагъыз. Кертиди, ала сизни башха керексиз жумушла бла да башыгъызны аурутурукъдула.

Акъырап. Шёндюледе жангы ишлени къолгъа алмазгъа керекди. Нек дегенде ала ючюн сизге къаллай уллу багъа тёлерге тюшеригин сизни эсигизде да жокъду.Андан эсе узакъ болжалда тамамланыллыкъ ишлени белгилегиз.

Мараучу. Жангылмазгъа не бек кюрешсегиз да, кесигиз тергегенден эсе кёп затдан къуру къаллыкъсыз. Башха жерге, тыш къыралгъа окъуна кёчерге бек тап заманды.

Текемюйюз. Бу ыйыкъда жюрегигизге ушамагъан ишлени бла проблемаланы иги кесекгинден къутулаллыкъсыз. Жулдузла уа сизге болушмай къаллыкъ тюйюлдюле.

Суукъуй. Къолугъузда ишлеген адамла сизни айтханыгъызны этмезге, буйрукъларыгъызны толтурмазгъа боллукъдула. Къаты болургъа кюрешигиз. Къыйматлы оюмла чыгъаргъа боллукъдула, ала тюрлениулеге себеплик этерикдиле.

Чабакъла. Ишигизден кесигиз суннганча хайыр чыкъмагъаны себепли, мёхеллик этериксиз. Болсада халны тюрлендирирге жаланда сизни къолугъуздан келликди. Сизни айтханларыгъыз тёгерекдегилени кеслерине мукъуладисча тартырыкъдыла.

Быллай а болмагъан эди

Шыякыда - янтарь минчакъла, доммакъ буууннлукъ

Къабарты-Малкъарны археологлары Заюково элни къатында буруннгулу къабырда доммакъдан ишленнген затла, мияла, янтарь минчакъла тапхандыла.

-Заюковода эсгертмелени къауууму бизни эрагъа дери 1-2-мингжыллыкъдан келген къабырдан, къая ичиндеги шыякыдан эмда оюлгъан эски шахардан къуралыпды. Къая ичиндеги шыякыда 6 гулла барды. Алада уа мияладан,сердоликден бла балтикалы янтарьдан минчакъла табылгъандыла,-деп билдиргендиле къазыу ишле бардыргъан археологла.

Алимле айтханнга кёре, табылгъан затла Бахсан ауузда жашагъанла орта ёмюрледе окъуна сатыу-алыу бла иги кюрешгенлерине, узакъ къыраллагъа да баргъанларына шагъатлыкъ этедиле. Шимал Кавказны буруннгулу адамлары Балтий тенгизни жагъаларында жашагъан тайпала бла сатыу-алыу бардыргъандыла, янтарьны андан келтиргендиле.

Заюковону къатында къабырлада дагъыда доммакъ бел бау, сабийден ауурлугъу болгъан тиширыуну доммакъ сураты, доммакъ боюнлукъ. Аны уа къой башлагъа ушатылып ишленнген 22 такъмагъы барды. Ол а буруннгулу адамла маллагъа,жаныуарлагъа табыннганларын кёргюзтеди.

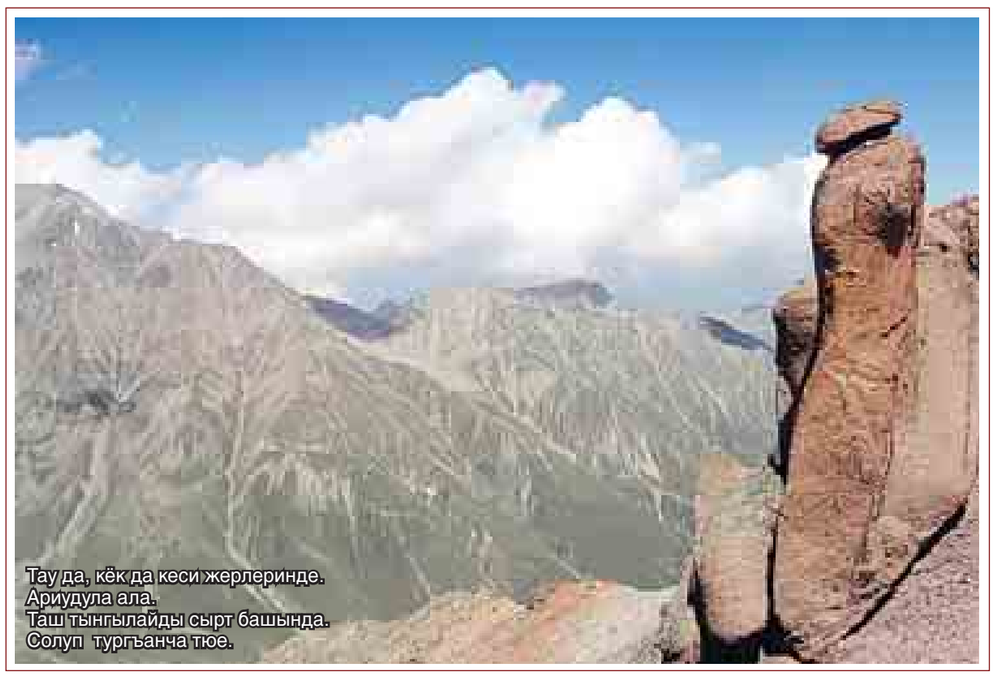

Ма санга!

Багъалы автомобильлери болгъанланы саны ёседи

Къыралда ахча къытлыкъгъа да къарамай, Шимал Кавказда люкс класслы машинала кёпден-кёп болуп барадыла. Анга шагъатлыкъ этген шартланы «АВТОСТАТ» энчи аналитик агентство басмалагъанды.

-Багъалы Bentley автомобильлени сатыу Россейде арт 9 айны ичинде 159 жетгенди,-деп билдиреди агентство.- Ол а былтырны тогъуз айындан эсе 12 процентге азды (181). Бу айырмалы автомобильлени иги кесеги Москвада бла Санкт-Петербургда къалгъанды.

Регионланы араларында уа бек кёп Bentley Краснодар крайгъа тюшгенди – алтысы. Британлы иномаркаладан бири уа Ставрополь крайгъа, дагъыда экиси Шимал Осетиягъа бла Чеченнге жетгендиле. Эсигизге салайыкъ:Bentley Continental автомобильни багъасы 10 миллион сомдан башланады.

Сёз ючюн айтханда, автостатистика кёргюзтгеннге кёре, Ставропольеде кёп сатылып алыннган машиналаны араларында Lada Granta алчылыкъны тутады. Чеченде, Къарачай-Черкесде, Дагъыстанда эмда Шимал Кавказны башха республикаларында водительле энди аты айтылгъан «Приораны» башхаладан эсе сайлап аладыла.

«Комсомольская правда».
20.10.2015.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редакторну орунбасары
Текуланы Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ (баш редактор)
ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02.
Культура - 42-75-82.
Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм реклама - 42-37-94.
Тилманчла - 47-31-28. Энчи корреспондент - 42-68-72. Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Текуланы Хауа - дежурный редактор;
Геляланы Валентина - (1, 2 - чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (3,4 - чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1770
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru